

ра в епоху революцій: Вернадський і його наукова школа», яка привернула за кордоном велику увагу до творчості В.І. Вернадського.

Монографія К.М. Ситника і В.В. Шмигельської започаткувала серію «Президенти Академії наук України». Вона видана на сучасному поліграфічному рівні, вміщує значний масив ілюстративного матеріалу. Дуже доречними є численні доку-

ментальні матеріали з історії заснування Української академії наук. Вони стануть у нагоді тим, хто вивчає витoki української академічної науки. Проте цінність рецензованої книги не лише в цьому. Важливо, що вона спонукає до пошуку і дослідження ще недостатньо вивчених сторінок історії Академії.

В.ОНОПРІЄНКО,
доктор філософських наук (Київ)

ВІДРОДЖУЮЧИ УКРАЇНСЬКУ ТЕРМІНОЛОГІЮ З РАДІОЛОГІЇ

Бездробний Ю., Козирський В., Шендеровський В. Українсько-англійсько-російський тлумачний словник з радіології та радіологічного захисту. — Київ: Поліграфічна дільниця Інституту теоретичної фізики ім. М. Боголюбова НАН України, 2007. — 320 с.

Відродження і розвиток української наукової термінології після її довготривалого примусового наближення до російської можливі лише за умови створення термінологічних і тлумачних словників — дво- та багатомовних. Значний внесок у розвиток української радіологічної термінології зробили М.І. Пилипенко зі співавторами, видавши серію тримовних (українсько-англійсько-російських) термінологічних словників. Видано також термінологічні словники В. Стрижака зі співавторами (1996 р.; ядерна фізика, радіометрія, радіаційна та ядерна безпека) та В. Козирського зі співавторами (1998 р.; радіаційна безпека). Перший із них двомовний (російсько-український і українсько-російський). Другий тримовний (українсько-англійсько-російський).

Щодо тлумачних словників, де розглянуто українські радіологічні терміни, то до виходу згадуваного словника Ю. Бездробного, В. Козирського та В. Шендеровського їх опубліковано тільки два — українськомов-

ний Л.В. Калашника та Є.В. Корбецького з радіоекології (К.: Юнікорн, 1996. — 45 с.) та українсько-англо-російський словник В.І. Глазка зі співавторами з радіобіології та радіоекології (К.: Чорнобильінтерінформ, 2001. — 394 с.), де тлумачення подано російською мовою.

У контексті сказаного вихід у світ 2007 року «Українсько-англійсько-російського тлумачного словника з радіології та радіологічного захисту» Ю. Бездробного, В. Козирського, В. Шендеровського — важлива подія в галузі термінології. Автори словника пропонують науково обґрунтовану українську термінологію, дещо незвичну нині, але широковживану раніше, узгоджену з рекомендаціями Інституту української наукової мови у 20-х роках минулого століття, «Термінологічної правописної конвенції», схваленої учасниками міжнародної конференції «Фізика в Україні» 26 червня 1993 року, та порадами мовознавця П.О. Селігея, викладеними у Віс-

нику НАН України (2007. — № 9. — С. 20–28). Вони (автори) рекомендують наближувати наукову термінологію до рідної мови, використовуючи властиві їй форми і структури, уникаючи безпосереднього залучення іншомовних термінів, на відміну від силоміць запроваджених кальок і штучних конструкцій та форм.

Приміром, замість широковживаного «іонізуючого опромінення» запропоновано термін «йонізізне променювання», бо активні дієприкметники на **-учий, -ючий, -ачий, -ячий** невластиві сучасній українській мові.

З іншого боку, у згаданому словнику відсутні широковживані українськомовні терміни з невідповідним щодо позначуваного поняття значенням. Наприклад, термін «радіаційний захист», на думку авторів, це некоректне означення радіологічного або протипроменевого (протирадіаційного) захисту. Насправді ж термін «радіаційний захист» означає захист радіацією, а не від радіації.

Звернімо увагу також на термін «committed dose», який у словнику українською мовою витлумачено як «здійснювана доза». Російський переклад цього терміна — «ожидаемая (коммитментная) доза» — слід уважати некоректним, бо слово «очікування»

англійською мовою перекладають як «expectation» або «waiting». Лексема «commit» у перекладі має щонайменше 6 значень, із яких наведеному терміну найбільше відповідають такі: «фіксувати (фиксировать)», «здійснювати (совершать)». Отже, російською вказаний термін слід перекласти словосполученням «совершаемая доза».

Сьогодні часто використовують українську термінологію, наближену до російської, що вже стало звичкою. З огляду на сказане назріло наукове обговорення цього питання і наукова, а не насильницька стандартизація термінів.

Підсумовуючи, зазначу, що розглядуваний словник укладено на високому професійному рівні, він охоплює широке коло української радіологічної термінології й надає інформацію про заходи, спрямовані на досягнення радіологічної безпеки. Зазначена праця значною мірою сприятиме відновленню і розвитку української радіологічної термінології і буде корисною для вчених, студентів та перекладачів.

О. КРАВЕЦЬ,
доктор біологічних наук,
провідний науковий співробітник
відділу біофізики та радіобіології
Інституту клітинної біології
та генетичної інженерії НАН України (Київ)